

НАРОДЕН ТЕАТЪР "КРЪСТЪО САРАКОВ"

ПРОТОКОЛ

на заседанието на Художествения съвет
по повод приемане на пиесата "ИСКРИ В
НОЩТА" от Арменц Барух, състояло се на
21 декември 1952 г.
Открито в 16 ч. 25 м. /

ПРЕДСЕДВАЩАТ: Кимен Зидаров, Филип Филипов, Николай Мисалитинов,
Стоян Сърчаджиев, Кръстьо Мирски, Момс Кошмен, Николай Далиев,
Александър х. Уристов, Георги Каракшев, Петър Амиров, Стефан Са-
вов, Стоян Великов, Мегда Колчарова, Андрей Гуляшки, Георги Манев
Любомир Тонев, Гочо Гочев, Арменц Барух.

ОТСЪСТВАЩАТ: Асперух Темелков, Олга Карчева, Руна Делчева, Иванка
Амирова, Дозан Стрелков, Георги Караслазов, Емил Стефанов

- 0 -

Предс. Кимен Зидаров: Другари! Да почнем.

Гледано вчера пиесата "Искри в нощта" от Арменц Барух, която
готви да играе Народният театър. Предстои на Художествения съвет да се
познае върху представянето за приемане.

Предлагам такава процедура. Понеже ни предстои работа сериозна
и отговорна - къде се въпросът за отглеждане на един български пи-
ес и за показването на един български автор, а заедно с това и На-
родният театър да покаже своите нови работи с български автор^и/бъл-
гарски пиеса - предлагам изказванията да стават сериозно, спойно
и винаги с конкретни предложения. Имате възможност от вчера до
сега да можете да се конкретизирате по известни въпроси. Преди това
обаче, за да получим известни осветления върху пиесата, тъй като
за много от членовете на Художествения съвет, с които говорих вче-
ра, това с една действителност, пресъздадена от Др. Барух, която
не може да се провери и някои моменти няма могат да се възприемат
от членовете на нашия Художествен съвет. Др. Барух да даде някои об-
яснения по написването на пиесата - от къде е взел заплата, от къде е

чернил материали, за да не му се задават после отделни въпроси и той тогава да дава тия обяснения, които трябва предварително да даде. След това др. Венцел ще говори по постановката, после ще станат изказвания и най-накрая главният режисьор и Директорът ще направят конкретни предложения.

Има ли предложения по предложената процедура?

ГЕОРГИ ЦАНЕВ: Понеже съм нов в съвета, искам да задам един предварителен въпрос. Преди да се почне работа с писете по принцип дали се одобряват?

КАМЕН ЗЛАКОВ: Приемат се.

ГЕОРГИ ЦАНЕВ: Значи, приета е. Къде се, значи, за представянето.

КАМЕН ЗЛАКОВ: Да. Писето е одобрено от КНМК, от Художествения съвет, работило е с нея литературното бюро при театъра и е констатирало върху нея може да се работи. Но, безспорно, най-добре се виждат много нейни отделни слабости и преимущества, когато ти излезе на сцената. Нико не ни пречи, някои конкретни препоръки, които ще дават членовете на Художествения съвет, да ги нанесем и направим поправки.

Може няма други предложения. Другерите приемат предложената от мен процедура.

Има думите др. Армена Барух.

АРМЕНА БАРУХ: Ще се ползва съвсем изкратено да дам някои обяснения, за да не отнемем много време.

Писето се породи у мен така. Исках да напиша остра политическа пиеса, с амбицията - дали тя е осъществена и как. Други де кажат - да превъзмогнем някои слабости на случаите, в които се написват такива политически пиеси, като се дават плакати образи. Коята амбиция беше, като написах такива политически пиеси, да уверя себе си и може би някой друг, ако успея, че може да се напише остра политическа пиеса с по-осмислени и по-сериозни образи. Това беше ръководната ми идея.

Вторият въпрос, който се зададе пред мен, беше да напиша такива политически пиеси, които са най-остри за нашето време. И смятах, че най-острите политически пиеси, които сега стават у нас, са именно тези. И от тук тръгнах. Това беше изходните позиции. Прера-

важ велики материал на български, руски и някои други езици, с които може да си послужи, за да заплува в атмосферата, материалите и биографите на различни хора. Например, богатия биографичен материал в книгата на Димо Кьосев. И може да каже, че всички биографии на тези образи, на отрядистките образи, са взети от там. Писателските образи пак сами се съветат от къде може да ги вземе. Вестовно от новата действителност от през 1949 и септември, в полюбената атмосфера, която писателят има, разбира се, като се постарай да ги пренесе на своя атмосфера. Българските образи са взети от новата и като представяне на ягославското представяне. През 1949, 1951 и тази година има пак 2, ноти, в които има един толкова случай на този с Димов. В една от тези ноти се говори, че българин отишъл в Ягославия да види какостите на една си, бил застрелян в затворе и изчезнал. Този образ е използван за Димов. За образе на Василев са взети първият един поет, който е то илюстрир на времето когато Ягославия излиза от нас илюстрир, отиде там с много други илюстрир, била преструван, войник след разединяване на илюстрир и изчезнал. Последствие в една нота на ягославското представяне че новото представяне се говори, че този същият илюстрир, прилин войник гринцата от България се ягославия, бил застрелян от новата власт. Образът на Василев е взет от ягославски те ноте. А замислено, пренесено илюстрир.

Ето Димов е съществувало, илюстрир не бил министър, работило в канцеларията на Тито. Велики образи са взети от всички материали.

Целта е построена на един разказан ни случай от ягославски епигрант, същата тази история, която става в нещата картини за най-важните и една, която са били извадени на областни комисарения на северния фронт, където изстали, когато се проникнало в Профсъюзите, да ги употребят за своя цел. Това е семейство на убий през време на освобождението на Ягославия партизански командир. Случаят е съвсем реален. Така си го взел, както той ни е разказан, но си го пренесъл на илюстрир. Този материал имах.

Да, обаче нека да построим пиесата между онова, което е станало преди да се койде да разказаната случаи, че най-важните и същият материал на илюстрир и вместо да се окажат ягославски пролет илюстрир, се

оказват антиитовски, държат антиитовски речни. Тръгнах от това, втрънах се презая, използвавах всички тия материали и петте предварителни картици са востроени на основата на този филм.

Имах също тате Достатъчно материали за това, по което срещам доста спорове и разговори - за участието на немски и американски офицери. За американците не говоря. Все знаете добре, че в началото на тази година в официален документ на Информбиро, напечатан във в. "За тресен мир и народна демокрация" и други партийни органи, се дава такова оценка на положението в Ягославия - това беше, ако се не лъже през февруари или март - че процесът на колонизирването на Ягославия, т.е. превръщането на Ягославия в американска колония, е забърсен и всички военни власти в икономическия, политическия, културния и живот в Ягославия се нанъна в ръцете на американците. И от там се направих известно проустройство в писмота, - както беше тогава през декември миналата година и януари тази година - когато работихме с литературното бюро, за да се поеме по някакъв начин това колонизиране. За присъстването на американците е излично да се приказва. В писмота се пише толкова много по това.

Става дума за присъстването на немски офицери там. Имаше един документ, внесен във в. "Р-ботническо дело", "За тресен мир и народна демокрация" и други партийни и международни органи, според които Титовското правителство сключва официален договор с някакъв западнострански съюз на бивши бойци или нещо подобно със значенето на правителството на Менцуер за изпращане в Ягославия на значителен брой немски офицери, бивши участници във войната срещу Сталинския съюз, и този офицер. Днес в Ягославия заемат важни места, както в частите, така и в по-периферийните подразделения на ягославската армия. В разговор с един другар българин, който е лежал няколко месеца в ягославски затвор и напечатан в няколко подлистници на в. "Отечествен фронт" спомне преживявания, ако се спомняте, = топълнително ми разказа това че особено през 1949 г. имаше един момент, в който беше доста нагледно ягославско ер-та на ягославската граница - точно това за приказките, които той ми каза - когато беше струпило всичките тази наплач, както на него е било в България. Български емигранти, немски офицери, както с наивели през България и престоявали в България, всички, които познават нашата територия, в ония моменти се били струпило на границата

с оглед да бъдат използвани рационално при евентуално нападение, излизане в България.

Луков съм взел също така от една нота на новото правителство, в която се говори за такъв Луков - и точно така се казва той - съден от народния съд бивш офицер и приеман там, който те там пролетят за комунист и за който аз четох техни статии и изказвания в българския емигрантски вестник в Брославия, редактиран от известния Иван Гончов. Всички тия материали са взети от там. Досега се, че аз не можах на никакво друго основание да града пиесата, освен на тези за материали, защото в Брославия въобще не съм ходил. Обаче, заради граничната сцена аз съм ходил в новите гранични места в Костенцилски Благоевградско и нагоре и разположените горе-долу е там, Бже от обратната страна. И много характерно е това, че нашите погранични села се електрифицират непрестанно и това прави огромно впечатление на населението в отсъпните страна.

Това са източниците на пиесата. Какво повече може да ви кажа?
ИРАС. КАМИН ЗАМАТОВ: Това е достатъчно.

АБНАНД ВЕРУХ: Може забележе бже, като представя положението в Брославия, да не се задоволя само с това да покаже положението, а да покаже и отношението на брославияския народ към България и отношението на Титоция към България. Това бже по-важен момент за мен. Колкото съм усилал ще се види. Освен това, аз искам да покажа, че борбата на брославияските народи е борба за мир против войнито.

ИВАН ВЪНШЕН: Пиесата на Др. Верух бже представена в театър. Новото репертоарно бюро, другорите Димитров и х. Христов, са работили с авторе, след като пиесата бже изложена в състояние на пиеса, които трябва да бъдат внесени през този сезон. Театърът смята, че постановката, на който да даде пиесата, трябва допълнително да пореботи с авторе. Но с Др. Верух работиме доста време при тия условия и възможности върху пиесата, за да се приключат някои недостатъци, които и театърът, пак и аз лично смятам, че е необходимо да се почистят, за да може пиесата да има един или годин за работа върху нея.

Как работиме с Др. Верух, на която принцип? Не театърът да стане вместо авторе, не театърът и постановчикът да станат автори на пиесата, или на някои сцени, с правителствата, които посетяват

трябва да приемем, да се съгласим да ги приемем по пътя на убеждението на спора, да се убедим, че това е необходимо за поезията.

Работата е вървяла, първо, по идейното направление на образите, второ, по езика, да могат образите да се индивидуализират, всеки да говори на своя език и да бъде индивидуализиран. Работало се е и по съкровенно обаяние на поезията. Тя беше малко дълбока. Работало се е по действията и логическите лица на образите и по яснота и точност на повелението и точност на изказите, които имаме всеки език от образите.

След като поезията се преработи в този вид, в са, както и др. Арменци Барух, прочетох доста документи и много доста срещи с известни автори, аз и Лазарта имаме лично ходихме при някои от др. герито редактори на вгославския вестник. Те дадоха известни препоръки. Не всички препоръки бяха възприети, и всички влезе в поезията, но бяха взети предвид, както за литературния драматургически вариант на поезията, така и за художественото оформление от страна на художника. Поезията в този вид, в който театарът прави работата, е публикувана в сп. "Септември" кн. 7. Но постановката в актьорите сметнахме, че в самата работа много неща също ще се променят, при самата живо предизвикана, при постановките да се очакват различни, някои работи няма да се правят. Възбуди самата живо предизвикана не показва какво е необходимо още да се направи за тази поезия. И това наистина стана. В процеса на работата станаха съкращения и променения на сцени и добавяне на допълнителен текст, както напр. в родината сцена, излизането на поетът във втора картина, промените на някои образи, пълнене на някои изказвания.

Основната идея, която имаме си начертание, това беше все повече и повече увеличаването се процесът между татковската класа и вгославския народ, стесняване социалната база на татковската класа, както в вгославски, така и в международен мащаб, и главното действие това е все по-увеличаването се, налягането се бури в вгославския от Доду, която в поезията имаме само скромните желания да покаже ония първиначални, ония искри, за които се казва в епиграфа на в. "Искри", че от искрите не се разгорят пламъци.

Поезията презея по нашите актьори. Тя работеше с голяма любов, защото политическата идея беше прекарана не само и изказана - не-

кар че не навсякъде може да се каже това — как в едно семейство се обличава това, което е характерно чрез за цяла Югославия: На една страна истинската патриот, верната на заветите на героя Бретон Вилкович, а на Друга страна тя, която се против югославския народ, и това и ще влияе през всяко семейство, през всеки човек, през всеки югославски патриот, през всеки който живее в Югославия. Този семейна драма изкаже на я. Доден не само в рамките на едно семейство, но да стане широка обществена драма.

В работата над пиесата нае няколко режисьори, гледателни филми, слушателни беседи, срещи с югославски емигранти. На всички актьори беше препоръчано и те прочетоха много материали около Югославия. При срещите с югославски емигранти, при срещите със значащите нашите актьори се интересуваше за всяко по-дробност конкретно изказвайки от пиесата: има ли такава Рита Јинков, как се обличат хората там, каква е разликата между нашите села и техните села, какво е положението на селяните, на работниците в нашите. Вълчица тя най-малки дробни въпроси имат редувало нашите актьори.

В работата по пиесата помогна творче много партийната група, която редовно, всяка седмица се събирало да прощавало постигнатите резултати и недостатъците и да създава творческа атмосфера и постоянно да помисли на постановките и на всички Другери за идейно изказване на пиесата и за поставяне на по-високо художествено ниво в работата. Пиесата се работи — почна се от края на месец септември-ноември-декември три месеца. На всички репетиции беше нормална, докато репетиции беше акустична. Наши Другери беше заети в Кинофотографите и на всякога имаше удобни помещения. Напоследък вече имаше също нормални условия за работа.

Какво смятам аз, че трябва още за пиесата? Смятам, че трябва пиесата още да се дороботи, най-малко десет или петнайсет дни, бих и аз, да се пореботи, особено извън-кратко и посто-кратко, колкото е най-слабо, намаре се в най-сурово състояние; да се пореботи по цялата пиеса, за нейното излизане, за прощаване на много неща, които все още не сме постигнали. Има образи стон-тични, хората все още декларират. Пиесата трябва да сеотърси от много повторения, от много различни паузи, бих казал, което е за време нейния развой.

Писателите също имат нужда от все по-голяма и по-голяма творческа свобода, а затова е необходимо време и въпреки това се изобикова дава 10 или 15 дни за продължаване работата по пиесата.

Д-р. НИКОЛА ХРИСТОВ: Има с д-р. Милнев излизане общо през Художествения съвет, за да можем как се е работило с пиесата.

Има получило пиесата одобрение от репертуарното бюро при КНИ и след прочитане има направени бележки на автори, като му препоръчваме чувствително да смекчи пиесата по страници, за да се получи по-стабилна форма, за да се очертаят по-ясно образите на действувещите лица. Пиесата беше взета по начало като пиеса, която би отговорила на актуалния политически момент - насоблажено на титовския режим. Главните препоръки му се направиха през да се почне работата с авторе върху отделните реплики в пиесата, но за дълбоката работа, която се прави едновременно с авторе. Има приемливе, че е възможно да съществуват подобно швейцарско семейство, където запознават частта любов към българския народ, където е свързано любов и възторг към Съветския съюз и още любов към починал непознат герой, на когото всъщност голямо се отиде в титовския период.

Има приемливе, че народът с добрите качества на това семейство, което е било такъв национален герой, както са Мария, Милана и Мария, е отглеждан при съветския сян, не осмислен, който със учебниците, в които има нещо за България, който се произвежда сред цу своето и йе, който е подален в избори на не титовците и стига до там, че да почне да започвава противни убийства на човеците на това изключително семейство. Вкар и е известно съществуване, приемливе, че е било възможно на този голям вина на Сретен Великович да пристигнат от България Лазар и писменицата му, като все пак и приемливе, че в съгласие с литературните материали, че у Саво Великович, този изключителен сян, се чувстваше, че той не се прощаваше за винаги със своето семейство, а че един ден той не се върне към това семейство, към неговите истински приятели и приятелите на бачо цу.

По-нататък намекваме, че се дава излизане сцената с поете, която при постановката е разширена от автори и режисьора с изтъняването по своеобразен начин на режисура и стихотворение. Има забелязване, че в трета картина Саво съвсем случайно узнава кой е убиец на бачо - ^{му} немче фон Брунор. Също се забелязва, че четвъртата картина не е достатъчно добре съгласно драматургически, за да може достатъчно силно и убедително да въздействува върху зрителя

Отбелязва се решително, че петата картина дава разрешение на конфликтите и че шестата картина става излишна, а то след като Саво става причина да бъдат писнати да мата българин, а знаен, че по текст на него е изложено тяхното ливидиране, и трудно би се приело, че Удбе и военните епохизаци биха му позволили след това на площад да взема думите. Не постатъчно поспорихме с автора, как най-добре би могло да се разреши шестата картина, на която явствен изяснен драматургически качества, като се почне от конструкцията и се стигне до жизнената прова. Реши се с режисьора да се постигне това разрешение.

Имаме и такива неща. Не преноричаваме известия неща да бъдат скрити, но авторът, разяслява нещата, но другия ден даваме с по- 1-2 реда повече, отколзото бива по-рано, когато му препоръчваме да скрети.

Не смятаме, че писателя, независимо от своите слабости и качества, трябва да бъде преценено като политически материал от композитен орган. В този смисъл сме говорили с автора и не знаем че писателя е давал в Централния комитет, а режисьорът и авторът казват, че се били на редице срещи с вглославни емигранти. Това нещо или поизяснява да се направя, въпреки че авторът ни уверява, че той материал е политически. Това той прелетява през нас това нещо.

Не в най-широк план даваме мнение по си изглежда, в то смятаме, че по важното сме работили.

В първа картина не е чужда известна съзиданост, която трябва да бъде забегната при постановките. Става въпрос за сцената между Луба, нейната и брате сестрата.

Втората картина, тъй като е постановена, ни убеждава, че наистина сцената с поета е изяснен изяснен, вместо да разведравя причината обстоятелство, буца недоумение и т. т. то че ли напомня сцената с художника в пиесата "Лубов".

Трета картина има драматургически качества и се играе добре. Четвърта картина също е добре. Според нас би трябвало да се скрети до минимум сцената с поета, която работи в картината.

Петата картина не е лоша в тук, според нас, би трябвало да свърши пиесата, а ако авторът и постановчикът биха поскритили

още писмото, да не да се получи в по-голяма степеност на Армения
ното действие, и ритъм, без който не може да има добър спектакъл.

Това е, което има, с др. Лилков, имаме да кажем.

ИВАНОВ: Има с др. х. Христов заедно със работата, ако
има някои въпроси, питайте, ще отговоря.

ДЯВОМИР ТЕНЕВ: Др. х. Христов каза, че писмото е било прогледано
и утвърдено от ЦК на Партията.

Ал. х. Христов: Казах, че е излязла така.

ДЯВОМИР ТЕНЕВ: Ис не ни интересуват има ли отговор и какъв е?

ПРЕДС. КОМИТЕТО ЗА АРМ.: Това др. Барух ще ни каже.

АРМ. НА БАРУХ: Писмото е излязла в сатиричния отдел в ЦК.
Той я връща да се играе и, ако се не язва, е правил няколко пъти
интервюта в театро, зачитано какво става с този писмо.

ДЯВОМИР ТЕНЕВ: Доволен съм от отговора.

ПРЕДС. КОМИТЕТО ЗА АРМ.: Но Ис да се извади нещо повече от това

АРМ. НА БАРУХ: Другият, който заведе сатиричния отдел —
когато се смяташе, че дивния сезон ще се играе писмото — из-
колко пъти не се е обмисляло и не няколко пъти не е извадено това:
"Др. Гери, поля Ви, когато сърцето ни е чист, да ни се обича
визитата? Писмото, извет, я одобряваме. Писмо, разбира се, няма.
ЦК писмо не дава. Но писмото е одобрено и, доколкото знаем, има е
този отдел разговор с др. Захаров.

Ал. х. Христов: Мене са питали, че се били ли още, ако не се
дава.

ГОЛО ГОЛЕВ: Както вижда др. Винаш основното действие в спектакъ
ли?

ГОЛО ГОЛЕВ: Основният идеал е все по-голямата степеност на с
цялото общество. Без да титовски те няма, а основното действие
това е не по-различаването и заблудата водата се проваля, и то се
почне от началото в свързано до края.

ГОЛО ГОЛЕВ: Това е общо в целия спектакъл. Но ланите на
действащите лица, къде е?

ГОЛО ГОЛЕВ: По този начин на повествование е много стремеж да се
прокери този идеал.

ГОЛО ГОЛЕВ: Този въпрос за мен е много важен. По него ще
построя изказванията си.

АРМАНД ВАРУХ: Имаше едно време, когато Др. Т. Калков беше в течащие на работата по пиесата, и след едно заседание, на което аз не бях, не знаей кои са били, той ми се обади на Другия ден и ми каза, — тогава имаше колебания — че се приеме пиесата не на Армен-тински, а молята. Той ми се обади в къщи.

ПРЕДС. КАМЕН ЗИДАРОВ: За да ми още някои обяснения, за да стане по-ясно. По времето пиесата на Арментински и на Варух никъде през театрите и Художествения съвет и бяха одобрени, понеже ние бяхме по-прекъснати отакълени, че не даваме път на българските пиеси. Обади ми се от Писателския съюз и Др. Радевски. Достигнаха до нас слухове че се разирострява, какво че театърът го на онитивовските пиеси. Тогаво ние отстъпихме. Но когато предст. видяха и двете пиеси горе, по предложение на репертоарното бюро Др. Нико Антонов каза, че пиесата ^{на Арментински} да се играе, защото ние имаме художествени достойнства. С Кривотургически аерей и повече достойнства е пиесата на Варух. И в процес на работата в театрите, като се изгледят някои работи, тя не е да бъде поставена на сцената на Народния театър. Ние възприемаме това становище и пиесата се утвърди в репертоара на нашия театър. И Др. Рубен Леви не е питал какво става с пиесата, кога да се играе, как и т.н. И Др. Христо Радевски от Писателския съюз е звънял по телефона.

ЛЕВОНАР ТЕНЕВ: Литературното бюро при театрите е нов институт. Мене не интересува изобщо въпроса за процедурното в този институт, защото от думите на Др. х. Христов не става много ясно. Разглежда, че те са правили известни препоръки за поправки на пиесата и са работили с авторе. В заключение това литературно бюро приело ли е с изтокой при какво състояние да се вилечи пиесата в работата, в репетиции?

АЛ. х. ХРИСТОВ: В протокола е така: Пиесата е готова за работата в уговорната, че авторът да направи известни поправки с режисьора

ПРЕДС. КАМЕН ЗИДАРОВ: През време на постановката.

ЛЕВОНАР ТЕНЕВ: Смята ли литературното бюро, че тия поправки са нанесени?

ГЕОРГИ ДАНЕВ: Той казва, че не са нанесени, ^и дали те е го ори?

АЛ. х. ХРИСТОВ: Казва, че ние ние, които те са сложили.

НИКОЛАЙ ДАНЕВ: Литературното бюро може да направи известни

препоръки, известна критика, може да каже на автора това, или онова, но дали авторът ще се съгласи, то е друг въпрос. То не е важно да наложим на автора.

ЛЕОНИД ТЕНЕВ: Аз смятам, че литературното бюро е властно да не пусне пиесата на репетиции.

НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ: Казва се, доколкото в една пиеса има истори за представяне.

ПРЕДС. КАМЕН ЗАДАРОВ: Литературното бюро няма такива права. То трябва да подпомогне българския автор.

НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ: Др. Барух няма да отрече, че известни препоръки бяха проведени да се съкрати това или онова, това или онези реплики, в тази или онези страници. Др. Барух се съгласява с нас, а вечер размисляше и на другия ден заявяваше, че тези реплики не може да съкрати.

АРНАНД БАРУХ: Едно нещо не може, а други съкращаваш.

НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ: Имало е такова нещо. Но ние не сме могли и нямали право да наложим на един автор такова нещо.

МОИС ВЕРИЩИ: По образец на Сера Банкович. Основната идея е конфликтът между двата лагера: ягославският народ и титовските класки. Образът на Сера и неговото събликуване с майката не смятахме, че е основен конфликт, а смятахме, че основният конфликт е между ягославският народ и титовската банда. Но се отнася до конфликта между Сера и майката му, той е в линията на основния конфликт. Той определя в края на краищата приближаването на Сера до майката и до народната борба.

ПРЕДС. КАМЕН ЗАДАРОВ: И до народните борби, до истинските комунисти.

НИКОЛАЙ НАСАЛИТЧИОВ: Тази пиеса аз прочетох, когато баше напечатана в театралния екземпляр. После я прочетох в сп. "Септември" 7 книжка. След това гледах две генерални репетиции, с Дренко Димитров и после с Бушлякова.

Като някога аз съм в голямо затруднение какво да кажа. Нищо не ми позволява, но на какво се дължи това, на автора ли, на режисьора ли, на актьорите ли? Аз трябва още да я прегледам. Искам някой въпрос да задам.

Аз мисля, че някои сцени се ползват в неверен ритъм. Например вдигнатите завесите, а някаква пауза има от две минути. Защо е нужно това? После, по за стая е това, горен етаж ли е, долен ли е?

ОВАКМАТ СЪ: Тавански етаж.

НИКОЛАЙ НАСАДИТНОВ: После, стаята, където преврат обясне. А колкото аз четох, тя била запечатана. Сега запечатана ли е? Ако е запечатана, как може да се яви от там Вождар? Трябва да има такъв вход. От прозорците не може да влезе в таванска стая. Странно. А да пък той влезе.

Сега, мен ми се струва, че по отношение на режисьора ли, на сценариста ли, но по моему е изопачен характера на Мария. Не изпробно авторът по-рано беше нареждал своите пиесе "Семейството на Великочич". Това е изключително семейство. Мария е изключителен характер, трябва да бъде такава. А тук какво е? Тя в първото действие при сцената със Савата тя едва не припада, кукари е вода. Никаква вода не трябва. Трябва темперамент. Да е видно, че говори не перде.

Мен ми се струва, че Савата артистически не е правилно даден. Той не е лош човек. Той е заслужен, но когато узнава самата истина, в него настъпва разкаяние. Савата не трябва да бъде несимпатичен, а той е даден несимпатичен.

Джунич по моему е със съвсем неверен грим. Но за белият е? У него езното око е подбито. Не трябва да бъде така.

Някои сцени на втора и трета картини са добре. Как аплодираме на Келязков. Интересен образ дава. И Рита Янков е интересен образ но по моему дубльорката играе по-добре от титулярната.

НИКОЛАЙ ЛИЛКОВ: Менажера игра по-добре, отколкото друг път играла.

НИКОЛАЙ НАСАДИТНОВ: Не настоявам непременно да играе.

Лявката Амитрова трябва редижелно да промени своята дикция. Това е сценична реч. Сценичната реч трябва да бъде чута и от последния зрител, който стои на последното място. Аз веднага на първия ред и съвсем не съм глух като Лилков, а чувам, а не чувам думите които тя говори. Възможно ли е такова нещо. Това не е простота, а простотия. Ако не измени своя говор, тя не трябва да играе.

Джунка. Паметта мил Койкобачев е странен, ужасен театрал.

Ирсия на пестете картини интересни, но началото е скучно. И по-
ле, самите трабуни къде гледа? Гледа в издигането и разстоянието в Ди-
метре. Защо не гледа в публиката, къде то има повече хора? Въобще
разрешението е несполучливо декоративно по пошу.

Да бих искал още да гледам, репетициите, да промълвят, и по-
късно би по стигнал да дам помощ. А сега това е моето впечатление.

Може илият автор да се е обидил за дето, когато ми звъни по
телефона и пита как ми харесва пиесата, му отговорих: Не ми ха-
ресва, н: съм очарован. Той се обиди и може се оплакал на дирек-
тора.

АРМАНЪ ВАРУХ: Не е верно. Не съм се оплакал. Защо не се оп-
лакваш?

ПРЕДС. КОМИТЕТ ЗАДЪРЖОВ: Не като оплакване.

АРМАНЪ ВАРУХ: Като не харесва, не харесва.

НИКОЛАЙ НАСАДЪЛНИКОВ: Да трябва да бъде искрен.

АРМАНЪ ВАРУХ: Като не всеки автор ми е станало тежко.

ГОЛО ГОЛЕВ: Другари! Сметът, че сме се събрали в нежелан
Ден, когато трябва да почиваме, показва който начин е нещата за-
дато на Днешното съвещание на Художественния съвет.

Първо, аз трябва да изкажа известно недоволство от инфор-
мацията на литературното бюро, от краткостта на информацията. Въпросът
на др. Томов за компетентността, за известия прева на бирото, не
формален въпрос. Да поне така не го разбираш. Той е въпрос по съ-
щество. Доколко ииенето на литературното бюро, ако това ииенение,
се уважи от ръководството на театъра, може да има някакво значе-
ние. Доколко то може да подобри известия пиесе или известен спом-
тъкът. И верно е, случва се все така, че повече външна хора, за
съжаление, трябва по-остро да критикуват, некар и не всички пре-
важно, но в този острота, другарите пители и рекламьори трябва да
видят зърно от истината и да се подобри работата.

Има някакво съжаление, че тои те на Арманъ Варух е извършен
по авторство. И иие работата върху това тои трябва да я пос-
рецием по само с интерес, но и с любов. Напротивно е това, което
взи из улиците се говори по този или еиен ед чей за "Бура над
Егославия" или за неговата пиесе, неправилно е това, че големо
част от новата интелектуална проявава ииалитично отношение към

независимо трудните задачи на нашето Архитектурно, особено по между народните политически проблеми, които са нови, но и остарели проблеми.

Аз това разбирам така: Той я каза. Аз на нея не построих независимостта си: борбата на вгославския народ в този последен години против вътрешни и външни врагове на вгославия. Името му е вгославия като широка народна Арма. За съжаление, народът малко отсъствуваше и не е длъжен в цялата си сила да бъде представен. Той си е набрал малко по-друго ядро съюза. Това емишлено писаното като широка народна Арма, без съжаление притеснен голям, силен Архитектурен човек. Този Архитектурен човек е Деден през цялата си кариера на това съществуване Волкович ~~срещу~~ политическите по повод съюза на най-близък човек, на другора на Стратен Волкович, борбата за освобождението на вгославия. На основно на това широка народна Арма се преплитат редица различни конфликти, напр. конфликтите между войната и сина. Този конфликт не е семпъл, а конфликт типичен за нарастването на заблудения интелект, заблудения патриот, в последна сметка, конфликт между самите организатори и народо, или самата борба, конфликт между нашите български, които са отишли там, и самите вгославски власти и редица други конфликти, за не разказвам съвсем много на писаното. Този конфликт действително е по-помогнал и автор да създаде някои много интересни, живи Архитектурни образи. Това е преди всичко образът на майката Волкович, и на сина. За този образът на сина е независимо живен образ. Другора, богат, музикален, окопо който се разкрива основната идея на автора - нарастването. И се затова създадох въпрос на Бенкен. Аз смятам, че той не е измервал ядрото, основното действие в спектакъла. Това е много общо казано. Борбата на вгославския народ в случая се изразява на ланята на нарастването на сина Волкович. Върху него се строят предимно всички удари на външните и вътрешните врагове и неговите собствени противоречия, неговата невъзможна идеология, неговата заблуда. Има и други к бави образи. За това изборно други други и говорят.

Аз искам да помогна с препоръки за подобряване на писаното. Но също се получава това и в спектакъла, и в самата пиеса, че този к бави, пиеса, голмо идея, борбата на вгославския народ в цялата предимно в семейството, и майката, на сина, на сестричката, той

е центърът, това е основното драматургическо събитие, не вие се прелените лесно в съзнанието на зрителя и не основите на това прелените лесно в съзнанието на зрителя - и колкото по-честно и чувствително е зрителят? Сигурно, че грешките у Ар. Верух, преди всичко са в протрупуването на съвета. Той трябва сериозно да се замисли как да освободи съвета не само по линия на страниците, на политическото и не по линия на отпаяно не рожко, бях казал, второстепенни съветни връзки, като любовните интриги. Защо е пукало тя между Сера и Риза? И дали е необходимо непременно на основите на големия конфликт, в неговия конфликт, да стоят, Другора, толкова много събития, като стачката, провокацията срещу България, честването на Сретан Волкович, случая с Боглиците, и с тях които трябва да направят и т.н.? Това протрупуване на съвета гледи. Тя не позволява на зрителя да тръгне по една линия, професионално-явно линия на основното драматургическо действие. И аз смятам, че в това е, Другора, основните грешки на Ар. Верух. Това кубеа, богат драматургически материал трябва да помери своите яри опростено борба по линията на съвета и по линията безспорно на някои образи. Това е първата спора мен големи грешки, която е преодоляна, която може да се направят, но трябва Ар. Верух сериозно да пореботи. Велики много интерес на новите сцени да се има антикитовски плесе с още по-големи драматургическа сила, с по-големи идейна линия и с по-големи логика, бях казал, за събитията в Гославина.

Сигурно се и втория въпрос: за нарушаване в известни моменти на логиката в плесата. То е също преодоляно. Това не е само мое убеждение. Смятам, че до известна степен е общо убеждението, че хаотичността на възникващите връзки е малко преодоляно. Имам предвид да рече сцената, която Дон Жуанер се появява, - тя е много интересно режисьорски направена - пред сцената - той не знае, че той е сцената, той когато е бил малък; той не е бил Дитков, а може би е бил Дитков да знае - появява се как той е застрелял в този като националния герой Сретан Волкович, когато той порече банката. Другора! Самите американци и от тук интерес да честват този банката във всички. Това показва и последната сцена. Американците са, смятам, в случая много по-логични хора, много по-разумни. То не

действуват с такава примитивно, с такава елементарна логика. Но
оръце си той още офицер, когато още не познава добре, нито по т
за град, не това село, което най-малкото уважава този полковни
лен горой, на когато се вдигнала почетния имено туква хор, ко
то този, на когато той разприва. А той идва с всяка мисъл, с во
онно замече. Той не идва да обзегн на всички. Той идва да върши
пикава окция и той не я върши толкова по-добре, колкото по-ум
по действава, колкото по-умно говори, колкото по-логично се него
вите действия, а не да прави изповеди, нощар че в първите полови
на на това изповед още много богат и истински живот. За какво?
За този трагизъм в събата на тия полковници и генерали, които
отидоха по дяволите, много остатци от които още повече отиват
тук и там под американско командване да вършат своето по-малко
работе.

Име си спомняте явлението на друг американец - Барк. Барк
Той идва и още да не стреля по българските офицери. Саднайте,
Другари, българските офицери си имат понеже своя гордост. Но
отова дума се повдигат. Но къде да стигнат тия още малки прете
ници на Труман и на Айзенхауер, ако те по този начин, това дръс
тично, това нелогично се държат и издубяват тия хора, без ко
то не могат да извършат своята задача. Но знаете, че на амери
канските войски те смятат да се бле за спомнянето на царицата
те в всички, в титовци, корабните войски, катедралите армия на
Чанг Кай Ши. Това е основна политика на империалистите да се бле
с чужди народи - с турска армия, с гръцка армия. А как се отно
сят те с туква хора? Моментът такъв ли е, че да дугее и се гно
ва този претоник? Име и други такива моменти. Другарите, просла
дав име цялва този словен свят на плесота, само не се спрат на
тия моменти.

Защо е необходимо да бъдат дясно американците - Никсън и
Барк? Смет и, че може още да бъде.

ПРЕДС. КАМИН ЗА ДЪВ: Екми во етопнико линия и друг по воен
на линия.

ГОМО ГОЛЕВ: Което се по етопнико линия, то се и по военна
линия, и в разузнаването, и в контраразузнаването. То се тия,
които вършат работата. Име си спомняте филма "Тайната история".
Спомняте си особено сцените в с полето. Това се действително

опасни врагове. В спектакъла това е малко подценено. Смятам, че това е основната грешка в пиесата. Това е, което се получава и с "Буря над Бгославия". Ние да спечелим нашите публикации, ако ние в неверна светлина пр. дставим събитията в Бгославия. Перспективата на това казайничене е факт, трябва да се покаже, но да се покаже тъй, както действително пишат тия хора. Те пишат опасно, пишат с меки ръкавици. Тъка мисля аз. Може би съм заблуден. Ако Другарите ме корегират, ако действително такива са събитията, ще са оттегли критиката по този пункт. Но аз смятам, че тук сериозно трябва да се помисли и бесспорно съветниците по линията на бгославските емигранти и по линията на агитироне ще бъдат на най-прав път. Изказвам мнението си като зрители и средно интелигентен гражданин.

МАГА КОЛЧАКОВА: Там няма изградена партия.

ГОМО ГОЧЕВ: Това може да се поправи. Това по линията на тази логика.

Ако други по-малки неща може да се кажат по линията на логиката? Вие знаете, в Бгославия - др. Барух по-добре знае от мен, защото се е готвил - какъв страшен терор върлува сега. Една такава подробност, на пръв поглед дребна, но която говори за напукване на логиката в известни моменти, това е, че там се разкопчава войник и народа и лицето му изрешава бунта. Трябва да се тушират тия неща. Народът е настръхнал, там има ужос, там има лагери, има безсречно изчезнали хора. Народът се пези. Другарите се искали да носят тези още картини с героично романтика, но събитията са да готвачно героични. Те най-силно и най-пълно ще изоричат тези клише на вътрешни и външни врагове. Войникът върви и излъча, а пред него народът се бунтува. А той нали е поставен за това - да пези реде? Обвен ако този войник се отнася съзвествено. Но тук вече реде съорт трябва да казати с подтекст повелението на войника с известно съзвествие към тия хора. Но трябва да се внесе яснота в зрители. Ако той е народен войник - в войниците са народни - той трябва да казати известно съзвествие, да се получи такава яснота.

Нколко дуни върху словото. После да се спре на спектакъла. Смятам, че др. Трифна Барух трябва да енереби поработи още върху словото. Той знае, че словото е основно наречно средство. И ако ние не измерим словото на героя, няма да можем да характеризираме

и самите действащи лица. За един пример. Словото трябва да бъде още по-лаконично. Винаги Сива при майке си, след като се е просветлил, след като е разбрал цялото изречение на тия врагове и след като е разбрал првотата на повелението на майке си и силата на нейните разбирания, патриотизъм, винаги и какво говори? - "Аз съм майко". Други думи, според мен, трябва да говори. Той може да каже примерно - аз не съм писател - "Прости ми, майко" или "Разбрах, майко", или "Праве си, майко", логичен израз, който да каже на зрителя всичко онова, което е станало в душата на този човек, по-лял прелом, който е станал в него, а не "Аз съм, майко". А тя каже: "Идваш пак да не убиваш ли?" Словото на този син трябва да бъде действителното, лаконичното слово на човек, който е преживял страшна драма. Текстът трябва да мине още веднъж през погледа на авторе, на Арменд Верух, и не самоцелно да се погледне на текста, но пронасянето да мине през съзнанието на авторе, да минат съзнанията, да минат благодарите на героите и тогава вече сънят текст ще дойде като естествен, логичен резултат на душевната борба на самите герои. Още повече трябва да се работи върху словото, и това което каже Др. х. Христов: ^удоконикото може трябва да се посматрват редаци дълга дясноса и монолози, на места има тук-там и общи лозунги. На много места има жив, естествен, правдив език, който говори за душевната борба на героите, но на места има и общи лозунги. И сета е тук. Като свърши заседанието да отидем в страниците по страниците ^{ше} поглежда лозунгите, които могат да се сматрат.

За спонтанна искан да каже няколко думи. Не знам дали партиятта може да се представи само в лицето на този тъмен маниер, и то като че ли излизе от някаква провинция. И в спонтанна има известна грешка. Маниер в дясноса неадекватност, но съществуват останки комунистическа партиа, рече се партиятта. Дали комунистите там трябва да бъдат пр дясноса. И другите се комунисти, но ставе дясно за организация. В това селаше не може да няма партийна организация, защото стават големи събития. Там има голем завод, има мина и партиятта е там. Трябва да помисли Др. Арменд Верух - аз не съм уверен, да помислят другарите, те знаят много по-добре от мен шесета, аз съм в чед през лятото и сега я гледам за пръв път -

дали партията не може да има по-друга проява.

За спектакъла Др. Вайнер сам признава, че още не е готов и аз не зная дали тези десет дни са достатъчни. Трябва по-голям срок. Др. Вайнер, пък и писателят имат интерес да бъде срокът по-голям. В спектакъла режисьорът не се е мъчил да преодолее това сюжетно негрупване и се е увилил по това тежко сюжетно действие. И аз зетовам му заедно въпрос за основното действие. Той не може да ми отговори точно. Основното действие се движи по линията на Велкович-синя в всичко друго е около него. Аз така го разбирам.

Др. Мосалитанов е напълно прав, че трябва образът на майката да се опрени. Бузклиева е много даровита артистка и тя ще стигне да премине в още по-героична тема. Известен психологизъм има в този образ.

НИКОЛАЙ ДИМИТРОВ: Психологизмът е преодолян.

ГОЛО ГОЛАЗ: Не че тя не трябва да страда, но на места има издължени сантиментални линии в образа, нещо тегне над нея, а трябва да излезе още по-напреден плен около майката след линията на повеление, около нейния патриотизъм, около това в нейния характер, че тя е готова, ~~///~~ че тя изгонва просто синя си от земайството: "Но ми трябва не мен такъв син. Аз не съм ти майка!" Всичко това да го каже не по линията на декларацията, не по линията на плаката, а по линията на още по-дрък героизъм. Вайнер прекрасно е създал тази картина. Това показва, че има възможност да се работи по тази линия на драматизъм.

Трета картина. Тя по автора е хубава. Тази картина просто рава думата. Сравнете тази картина с последните плакатни сцени. Тя е дебелателска сцена. Не зная какви задачи има народът, но не се получава това, което трябва да се получи във финала. И тук е въпрос за революционните романтизи. Има заложен материал да се изрази този народен драм, това страшно негодувание. Вайнер се воли по тази линия да създаде дрък спектакъл, но, да речем, *в* образа на Соловей той явно е искал да се даде в гротескна тия декадентни егослевски и сателни, които пелт песни на титовския режим, а се е получил един шут. Не във високите токове и шарените *на дъна на локва* да даде декадентит в в тяхната опустошена дума. Стихът напомня за тази опустошена ду-

не, но трябва един по-друг човек да излезе на сцената, а не това момче, което е много даровито. То е наш студент. Той самозапно при сцената, но никак много интересно я прави. Би било интересно - нас и с др. Тенев говорихме - да се даде тази колпачка интелигентна която за случая е съчинила стих, но не така. Така много дадени тази сцена. Основно трябва да се промени облеклото му, перуката му. Да не е такова момченце. Трябва да бъде един по-друг човек. Ние четем в нашата преса за тия хора. Тоннаха конгрес в Загреб. Но така си ги представяме.

МАРИА КОЛЧАКОВА: Сунит от лонс оперете.

ГОЧО ГОЧЕВ: Да се поправи този сунит.

Образът на този майор, за който др. Масалитинов говори - Колчаков - напояня Тенев от "Лабов". Това не е онзи майор титовец, който прави такива страшни провокации на границата, а не само провокации, а убива наши граничари. Тук той е зовит с воле си, болен е и прилича на стар ерейтор запасник, изпретил го на границата. Не е това врагът. Враг да го дадем такава, какъвто е. Това е реалистично изкуство. Аз зная, че съставът не е от най-добрите. Говорих с др. Вержух.

НИКОЛАЙ МИЛЧЕВ: И все пак се поставя въпр.

ГОЧО ГОЧЕВ: Ние сме максималисти. Може да ни се сърдят другарите, но това е в тяхно полза. Все пак, ако тръгнем по тази линия няма да ни бъде да стигнем. Може да ви говоря много неща. Трябва препоръка да дадем. Пасетата трябва да се играе в максимално хубав вид. Така ние да изпълним заветите си да разобличим Тито. Тук трябва да се изпозват и др. Венков, и др. Вержух, както и ние се изпозватме при подобни случаи.

Предлагам да се даде един месец срок, 20 процента от това, което ние говорим, той че направя. Да помисли др. Вержух много по жетните дания, да се получи ясен къс от живота, но къс от живота, а не от много живота много парчета. Много претрупано е. Трябва много сериозно да се работи. Тази наша програма трябва да бъде преодоляна у писател, режисьор и актьори. Може известна почивка да им се даде, в смисъл, че тамста ще се прероботи, защото знаете колко е тежко на актьорите, когато много се провлечат репетиции да се намори таква форма, така да им се говори на другарите, че да не се сърдят. Да се разбере, че ние обикно градиш нашата дрине-

тургия, нашия театър, и писатели, и актьори, и управлението на театъра, и режисьори, и критици. Да не се получи същото, както с "Внуците на портнерката", както и с Енил Кораловата пиеса. За частие, тук имаме Друга пиеса с извънредно богат материал, с много сполучливи реплики, с много сполучливи обриси, за които вече говорих.

Завървам изказването си със следното - като член на Художествения съвет, майстор и от скоро, нося отговорност за всичко това, което става в нашия театър - просто моля да се внимава в протокола; управлението на театъра да повиши своите изисквания към нашето Драматургия. Крайно време е, особено след случая с "Делано", да се направят изводи на практика. Сигурно, че не беше необходимо да се включват в репертоара четири нови български пиеси. По-жубаво беше да бъдат две, например на Арменъ Барух и на Лозен Стрелцов, да се насочат усилията на всички, на режисьор, на управлението, на репертоарно бюро към двете пиеси, но да станат като хората. Виждате в Москва как работи МХАТ: две години върху една пиеса.

ПРЕДС. КАМЕН ЗИДАРОВ: И още не е излязла.

ГОЛО ГОЛЕВ: И още не е излязла. А тук трябва да се признае, управлението на театъра показва известен стрех ^{към} тази полетика на Съюза...

ПРЕДС. КАМЕН ЗИДАРОВ: Мило думше показва.

ГОЛО ГОЛЕВ: ...особено след онези статия в "Работническо дело" за българската Драматургия и казва: хей! че, че не стигнем до Другата крайност. Звъни по телефона др. Радевски. Той не знае как се измиват актьорите с белни, схематични обриси. Но понеже звънил секретарят на Съюза, включете всички пиеси. Случаят с Енил Кораловата пиеса да ни бъде обичае на ухото.

Приключвам. Вярвам, че след един месец съвсем Друга не бъде картината на репетициите и пиесата не бъде стегната и спектакълът не бъде такъв, какъвто заслужава да бъде игран на сцената на Народния театър в настоящия момент.

ГЕОРГИ ЦАНЕВ: Четох пиесата по-рано, преди да бъд член на Художествения съвет. Проявих интерес към произведението на български автор. Когато гледах вчера спектакъла, аз дори не знаех ти

подробности и бях вече износен, че всъщност това, което е печатено почти същото е на сцената със съвсем дребни поправки. Знаем работата си преди да се печатат в сп. "Септември".

Мисля, че много голяма отговорност лежи пред нас, но защото имаме работа с българска поезия - то и аз това - но и защото имаме работа с една поезия, която трябва да удържа някакви взаимоотношения които трябва да имат политически ефект точно такъв, за какъвто е преопределено, за какъвто е написано. А ние имаме нужда от такава поезия. Това е съвсем очевидно. Ние имаме нужда от поезия, която да разобличават титоци, ония, които са около неговите граници, които чебнат. И тази поезия е много уместно включена в репертоара. Тя трябва, каквато и недостатъци да намерим в нея, да бъде поставена. Трябва да се изпробват, ако има такива, но тя трябва да бъде поставена.

Темата е извънредно важна, актуално, належава. Какво трябва да получи читателят от една таква поезия? Трябва преди всичко да получи възмущение от титовския режим, да види какъв е този режим в неговата пролетарска същност и да се възмути. Трябва от друга страна да получи противоположното чувство на удоволствие, на радост, че българският народ се бори. Непременно и това. Така борбата трябва да бъде показана. И най-после, за нас трябва да има едно напомняне чрез нея за българщината, да си помислим, че на нашите граници има опасен враг. Тя трябва да се постигне с идеята. Отговорност голяма, задача - важна. А то да се правят такива поезия, защото се оперира с една чужда действителност. Др. Дуляшки, за да напише един роман за МТС, тогава там в нест и се дава място между своите герои. А може ли др. Борух да отиде да погледне между своите герои? Очевидно, ако отиде да живее там, няма да напише поезия, защото няма да съвместува. Една тр. дна работа. И той изля за да ни каже трудностите. По документи трябва да се работи и с творческо възражение, с приемливо и изучаване на неща да се даде странични неща. Той трябва да се добере до истината и да ни създаде една поезия не с плакетни образи, а както каза, с образи плътни, които ние да се движат по една ограничена политическа линия, а да се корен с по-различни интереси и с повече стра

ни от своя характер. Аз мисля, че особено взето, колкото се отнася до създаването тук и такива хора, др. Върх е сполучия. Има цяла редица обрзи, които не се схематични, а съдържат в себе си доста богатство. На първо място това са, както казвам, др. Гочев, Мария и сина Саве Белкович, защото повстане това са централни герои. Аз не мисля, че това, което става в семейството на Саве Белкович, е така един мимолетен на това, което става в цяла Югославия, както казва др. Бениш. В пиесата не е точно така дадено. Въздухост е така. Тук драматичният конфликт се дължи на това, че един от семейството е заблуден, искрун привърженик на Тито, защото го мисли за прав и в края на краищата той се осъзнава. В този смисъл в това семейство може да бъде огледало на онова положение, което става в Югославия, тъй както хората в Югославия, в края на краищата се осъзнават, както Саве Белкович. Това трябва да прозира в пиесата, точно това трябва да се види. Но за това трябва да бъдат дадени истинските титовци, не заблудените, а ония, които са съзнателни титовци, както са и дадени.

Аз ще върна по разволя на действието и ще засегне различни страни. Още в първата картина ние, особено тя, които като мен са запознати с текста, очаквахме да видим в Мария Белкович наистина героичен, волев характер. Мария е героична жена, боркиня. На едно място се разказва, как тя е взела участие в последното сражение и стреляла с картечице. Очевидно тя е боркиня. А когато излезе Вукичеве тя застане на стъпалото, като в сомнамбулно състояние, влиза като човек, който е нещо много уплашен, стреснат и не знае какво да прави. Стои даде минути в това сомнамбулно състояние. Делата които тя върши не отговарят на държанието и на думите ѝ. Това е нещо непаметливо. Аз говоря тук еднакво и за публиката, а предпологам, че и в пиесата това е дадено, защото очевидно от там идва текста. Това е работа на режисьора. Всичко, което върши, е героично. А тонът ѝ, тембърът на гласа ѝ, не отговарят. Тя се дължи като тринайсет болява, а върши героични дела. Като говорим за първата картина, как се осъществява тя? Мен ми се струва, че не е лесно. Това казва и др. Маслитанов. Режисьорът трябва да помисли как да се наясни. В пиесата не е изяснена. Защо влизат в отделна стая Димов и Люба, агентите ги вкърват: влезте. Пито се защо трябва

на пиесата отговори? След това излизат. Ако е, за те не вят, че се прави обиск, те след това го викат, защото е разкървяно, книги, възглавници. И аз нап остана съвсем ясно.

Но да оставим това. Стаята е замочена. Василев е казал там А те искат да проверят какво име в тази стая. Но тук в представлението не се получава това.

СТЕФАН СЪРЧАЛИМОВ: Ако е тавански етаж, от къде е тази стаяба?

ГЕОРГИ ЦАНЕВ: Тук напъже основното у Сера Велкович. Той е искрен, племенен младеж. Той е племенен титовец. И в случая, защото у искрен, той мисли, че е прав, че наистина тук има врагове. И всъщност основното в пиесата е да се разкрие заблудата на този човек. Той смята за себе си да си изясни.

Във второто действие се другите, враговете. Мене ми направи впечатление, че тия хора действуват съвършено открито като врагове. Те се излизат, че са врагове. Не ги интересува кой е зад вратата, кой може да влезе, и че може да се чуе това, което говорят там. Бродуня и Рита напъже си говорят, те ги чува Бобович и им казва да му върнат чифлик, понеже е чул разговора между тях. Ако те са, каквато са действително, заговорници среду народа, как ще действуват така открито? Или го знаят и от вестниците. Американците го казва: "Не все ви е нужен и Маркс, и Енгелс, и Ленин. Все трябва да бъдете комунисти". А тези хора си говорят съвършено открито. Това е грешка може би, на постановката, но такава е сигурно и пиесата. Не е нужно Бобович да бъде изтичен с Рита, която сега идва. Мисля, че тук не е напълно логично.

Сцената е поете ми направи лошо впечатление. Това е цирков герой. Сама за себе си, може би, е интересно, откъдето наистина е интересно. Но нали име разглеждане на сцената във връзка със цялото, с развоя на действието, с представлението, пиесата? Както е колкото тук ни се вижда прекалено пресилено. Верно е, че име засилване, изкуството изобщо засилва известни неща, но засилено, не значи пресилено.

ГОРГО РОДЕН: Засилване типичното.

ГЕОРГИ ЦАНЕВ: От друга страна аз мисля, че наистина трябва да се каже по някакъв начин за тази атмосфера в областта на културата в Югославия. Мисля, че това е едно преимущество в пиесата на Армани

Барух, един ръб, по който трябва да се движат, да бъде представен за повечето страни в една истинска пиеса. Това знаете по-добре от мен. Действието се движи по една строго ограничена линия, но занеги има една атмосфера, в която живеят тия хора, която засяга и други страни. Той се опитва да го направи и трудността е тук: как да го направи, как да не претруне действието. Работата негово е и на режисьора е, как да се постигне това. Мисля, че както е образът, не бива да остане. Превръща се в гротеска или нещо друго.

В третото действие са Брукнер, Рита и другите. Това са чуждите. Той добре ги е въвел: в началото това семейството Белкович, истинското югославско семейство, намер да има и заблуден човек, след това, във второто действие, дава враговете и в третата се запознаваме с другата група - чужденците. Във второто действие прави впечатление че партийния секретар е обезобразен. Немецът също е много неприятно лице. Може би, бях много близо, не знам отдалеч как е. Изобщо, забелязва се такава слабост в много наши пиеси: врагът, който е погълн от душо, непременно трябва да има някакъв обезобразен външен вид. Мисля, че това е старо средство за внушаване на зрителя. Трябва с галата, с постъпките на хората да се внушава отвращение към тях, а не с външни образи.

Но и тия хора в третото действие, също говорят много свободно. И мен ми се струва, че този немец е грешно поставен. Ако вземем от него сцената, без връзки с действието, прекрасно играе дясната. Много бележки могат да се направят, но общо взето е много добре. Тук А. Барух е осъществил принципа си да даде хората в по-широка атмосфера, не по една линия, дошла да огреват Югославия, а с мъката ни, напр. на Рита за мъжа И. Това беше жубаво, нещо човешко, все пак, у тия едрове е глупост. Но ще се питаме, защо е това, какво място заема този сценарий в общия развой на действието? И ако този човек е погълн от мъж - намер да го каже Гучо Гучев, и аз ще го подчертая - нещо сериозно за своите господари в Америка, или воен от свои недолничани или - той е китлерист - той не трябва да бъде такъв турак, че просто не първия срещнат югославски офицер да си разкрива душата, как е убил националния герой. Той е погълн в греха и може би, не знае, че това е паметник на героя, но той знае, че е убил в този грех човек. Аз питам този човек по каква логика не тяхното империалистическо политико или точно в този грех, да то е бил по-рано, да командувал войски, кои са били тези негови глупави господари, които са го претили там? Те ще г

пратят в друг гред, където никой не го познава. Това е според мен много наивно. Тук първият вгославянец не го застреля.

ГОЧО ГОЧЕВ: Те казват, че строят социализъм.

ГЕОРГИ ПАНЕВ: А той погълна тук и не само погълна, ами си разкрива цялата история. Но тук никой казва: "Той е пилян". Но той пише, защото е накаран от режисьора да пише, и от автора. Той може да не пише, но е нужно. Може да си е пилянче. Но искам да кажа, че не пороти пилянество той разкрива историята си. Не може така. Неубедително е. Основно прогресивно е. Не можем да приемем това нещо. Това от една страна, а от друга страна това натрудване на сензационни елементи, другери. Вижте колко много са: Средата на Рита със скопския войвода Бобовиц, едно, и друго - Брукнер в същия гред и среда с тази Рита, която е негова снаха. Ами то става вече много. И самият този момент - той може да е истински - че този фон Мекензи основава Брукнер. Защо е нужно тези сензационни подробности? Не бива да се разчита на това. Верно е, че като няма човек фактически здрав материал, прибегва по това, но мисля, че в шедзета има достатъчно хубав материал, с който може да се работи. Аз мисля, че това може да се разчисти. Основаването. Той е вече стар, а го осиновил друг! Да не говорим за това, че зрителят в края на краищата казва: какво не интересува съдбата на тия две души? Едва ли почва зрителят да съчувствува на тази Рита. Да тя плаче, това е човешко. Но има нещо, което не открива. Ако се освободи малко от тия елементи, ще остане онова, което наистина само ще повлияе образа, без да го прави толкова изключително невероятен.

Четвъртата картина е хубава, много хубава. Но аз мисля, че там има вече грешка авторът Верух. Според мен от същия този материал картината може да стане много по-добра. Това, което казва, г-р. Гочо Гочев, аз малко ще го позалъба. Влиза Саво и цели 10-15 минути, какво ли не говори. Нищо не можем да разберем. Този немекне едно, другият почне да обвинява, когато работата е много по-проста. Саво е дълбок човек, с дълбоки преживявания. Когато този умен младеж си тръгне от къщи, майка му му казва: "Когато съзнаеш, че не си прев, когато разбереш истината, върни се". Много хубава реплика за този г-рочичко, волево жана-борчия. Много хубава, много сполучлива. Мен това извървело ми хареса. Той идва. Този дълбок, искрен, умен мла-

дах какво трябва да направя? Да каже...

ПРЕДСЕДАТЕЛЪТ ЗАДАРОВ: Мейко, разбери.

ГЕОРГИ ПАНЕВ: "Мейко, аз разбрах истината" и великото на почнат обясненията. Или пък да каже: "Лейтох". Но да почне от там и в много по-късно време не се обяснят. Не се забегнат всички тия разправии, които между другото дават възможност на Мария да вземе малко по-аутентична реч - аз съм си отбелязал това - текстът не може да си спомня. Не се забегна този елемент и не се разговарят това, както се разговарят членове на семейство, както се разговарят хора, които имат от тук нататък една обща цел. Не стане много по-стројно. Тя е хубава сцена. С нищо не да се изменят роляните. Това е съвсем практическа работа.

Предпоследната картина и мене ми направи впечатление, че американецът изведнџка почва да се вържи грубо. Той почти няма основание.

НИКОЛА ЛИЛЧЕВ: Той почти не е американец.

ГЕОРГИ ПАНЕВ: Блъска ги и т.н. Не че това не е свойство на американците, но че все пак, тук те още трябва да правят политика на тия хора, при които са дошли. Трябва по-друго поведение. Варно е, че те диктират, те управляват. Както се каже, във вестник "За тресен мир за народна демокрация" е казано, че колонизацията е завършена. Това е правилно. Но тия хора трябва да командуват по-умело, не така грубо.

Но мен във връзка с този офицер ми прави впечатление и друго: кой праща тия хора? Как тъй изведнџка някакъв офицер идва на границата и другите не знаят дори. Сръбските офицери не знаят кой е този, който вляе. Трябва да им се представи. Но зная дали ставе това у военните. Съобщава се със заповед, че той да поїде. Така е. Не може да поїде някой, какъвто е, и да каже: аз ще ви командувам. Такова нещо няма.

СТЕФАН САРОВ: То се съобщава със заповед.

ГЕОРГИ ПАНЕВ: За фон Бруннер се казва, че ще поїде нов командувач. Може би не съм скъсал.

Имам едно такова впечатление, като че ли съдвестените величие на пласата е завършено тук. Кой диктува в семейството е завършен. Саво Великович е стъпил на здравата линия на семейството и като комунист не работи с това семейство точно така, както майката го посъветва: да иде там да работи, да донесе и т.н. Това много говори. Но бих се

зрител като зрител: защо авторът не използва лентата линия от
пейката и да пропъли синът да работи нелегално, а трябваше тако не-
разумно да отива да пее Интернационала, да да го хванат и убият?
То е ясно, че е свързано с него. Не е ли по-политично, по-комунисти-
чески, по-логично да се покаже нелегалната партийна организация, не-
легалната работа да започне, ако не я е имало? Пейката казва не ели-
път: "Трябва организация". Така трябва. А ето, тук в края всичко оти-
ва по ливолите. Какво се постига от тия комунисти? Един ефект, един
театрален ефект, но не политически ефект. Политическият ефект може
да бъде краткотраен. Възможно ли не някакъв стихнен бунт се получава в
местото лейстание, неразумно, което само трябва да покаже, че тия ко-
ре са против режима. Но има много средства да се покаже, че те са пр-
тив режима. У "Борис Годунов" на края се казва само това: "Народът
мълчи". Това е достатъчно. Дук те си приказват. Дубликата достатъчно
може да разбере, че тия хора са против, без да се върши това нещо.
Аз мисля, че логиката на основната идея, която се развива, която се
определя много добре от него, пропадате, която постоянно се засилва
между титовските класи и югославският народ, щеше да бъде напълно из-
тигнато, ако Сера останеше да работи вътре, нелегално да действа,
без да върши това, което извършва в местото лейстание. То не ни убеди-
шава, че това може да стане. И ако стане, то е един изключително не-
разумен акт, с който изкуството не би трябвало да има нищо общо.

Аз мисля, че трябва или да се свърши с цялата картина, или ако
се направи нещо, да бъде свършен друго нещо. Няма защо да излизе Се-
ра Валкович да пее Интернационала. Пейката би могла да говори, да
направи този жест, инак че по-умно щеше да бъде да се престори на
болна, както то сами я съветват. Така тя можеше да излейстала по-
нататък. Щеше да бъде по-вероятно и ние цялце да се убедим, че в
Югославия има един народна организация, инак нелегална, която рабо-
ти, и която ще сложи край на титовския режим.

В този момент се спомням две пиеси на Горки. Едната е "Медени".
"Винаги", а другата - "Браги" - "Брагове". В първата, "Винаги", е де-
ден само един работник, който приказва и върши някои работи, които
са достатъчни, за да покажат при оная степен на развитие на работни-
ческото движение, че тук се ражда нов човек, който ще се бори и който
ще бъде истинският бълвек хевали. Съвсем достатъчно. Но тази пиеса е